Taký normálny kanibal?

Vrah z Kysaku z pohľadu špeciálnych psychiatrov a psychológov

Matej Čurko bol dobrý zať, manžel, starostlivý otec, pomáhal každému, komu mohol - povedala svokra o mužovi, ktorému sa dnes už aj bez úvodzoviek hovorí kanibal. Ako je možné, že zdanlivo normálny človek je schopný urobiť takýto dych vyrážajúci zločin?

Vraždy v okolí Kysaku sú ojedinelé nielen v rámci Slovenska. „Za vyše tridsať rokov svojej znaleckej činnosti som sa s prípadom, že by si niekto objednával vlastné usmrtenie a následné skonzumovanie tela u človeka, ktorý vystupuje ako vrah a kanibal, nestretol," hovorí klinický a forenzný psychológ Anton Heretik.

Z oslovených odborníkov uvádza takúto skúsenosť jedine psychológ Robert Máthé, ktorý sa so ženou, čo ku kanibalizmu smerovala, už vo svojej praxi stretol.

Nijaké zovšeobecnenia nie sú na mieste. Každý prípad treba analyzovať osobitne. „To čo som zachytil v médiách, boli len špekulácie, často odvodené zo zahraničných bulvárnych zdrojov," hovorí na margo kysackého kanibala Heretik. Lekári zdôrazňujú, že bez psychiatrického vyšetrenia človeka sa nedá o jeho stave povedať s istotou nič.

A predsa si ľudia kladú mnohé otázky. Tou najbanálnejšou je asi tá, či môže niečo podobné urobiť celkom normálny človek.

Zdraví verzus chorí

Človek, ktorý sa pripravuje na vraždu, vo väčšine prípadov nemá žiadnu psychiatrickú diagnózu, ktorá by znižovala mieru jeho trestnej zodpovednosti. Anton Heretik môže na podporu tohto tvrdenia prezentovať konkrétne výskumné zistenia.

„Analýzou 176 znaleckých posudkov z oblasti psychológie a psychiatrie na páchateľov trestného činu vraždy sme zistili, že len štyri percentá trpeli závažnými psychickými poruchami - psychózami, keď hovoríme o tzv. nepríčetnosti. Ďalšie štyri percentá vykonali čin v abnormálnom afekte, kde tiež možno uvažovať o zmene trestnej zodpovednosti. V týchto prípadoch však nešlo o pripravované vraždy," opisuje.

Ďalšie dve tretiny mali síce poruchu osobnosti - psychopatiu - tá však už nemá dopad na trestnú zodpovednosť páchateľov, môže sa len podieľať na motívoch vraždy.

Pohľad do histórie a iných kultúr

Vraždy sa môžu páchať z tých najrozličnejších dôvodov – z chladnokrvnej vypočítavosti, na odstránenie nepohodlného svedka, z mafiánskej odplaty či zo zúfalstva. Psychiatrovi a publicistovi Cyrilovi Höschlovi sa zdá, že v kysackom prípade boli vraždy iba prostriedkom na získanie ľudského mäsa.

Ako zdôrazňuje, jedenie mäsa príslušníkov rovnakého druhu je v prírode pomerne rozšírené. U ľudí je toto správanie viazané na istú kultúru či podmienky, napríklad ako dôsledok extrémneho hladu. Kanibalizmus bol zaznamenaný pri blokáde Leningradu či pri hladomore na Ukrajine v 30. rokoch minulého storočia. Poznali ho Aztékovia, donedávna aj niektoré oblasti Melanézie, Polynézie, Indonézie a Afriky.

„Môže to byť prejav rituálu – napríklad zjedenie srdca porazeného nepriateľa, ktoré má posilniť víťaza. Kanibalizmu sa údajne dopúšťali aj niektorí diktátori v Afrike ako Jean-Bédel Bocassa či Idi Amin Dada. Takisto môže ísť o rituál jedenia mozgov zomretých príbuzných, napríklad u Forejcov na Papue-Novej Guinei," hovorí Höschl.

Extrémny sadizmus

Aj keď poruchy osobnosti a sexuálne deviácie sú skôr stavy, nie choroby ako cukrovka či chrípka, je len ťažko predstaviteľné, že by sa kanibalizmu mohol dopustiť úplne normálny človek. „V našom kultúrnom prostredí to normálne nie je nikdy," dodáva Höschl.

V prípade vraha z Kysaku mohlo podľa neho ísť aj o istú formu sadizmu. „Ide o odchýlku v spôsobe sexuálneho ukájania - tzv. parafíliu, pri ktorej človek preferuje zničenie obeti. Takéto správanie sa spravidla končí vraždou, ktorá bola niekoľkokrát dokonca zaznamenaná v priamom prenose v pornografických filmoch. Na kanibalizmus sa dá pozerať ako na istý variant tejto odchýlky, môže ísť o agresívnu, absurdnú formu prejavu absolútneho pokorenia niekoho," hovorí.

Je to sexuálna úchylka?

Ide teda v konečnom dôsledku o zvrhlú formu sexu? Dala by sa dohodnutá vražda nazvať extrémnym prípadom sadomasochistického vzťahu? „Isteže áno, kanibalizmus môže byť aj súčasťou sexuálnej úchylky," reagoval Máthé. „Skutočne to tak vyzerá. Aj keby sexuálne vzrušenie v akejkoľvek fáze činu chýbalo, mohlo by ísť o jeho sublimovanú formu. Svojou dynamikou a plánovitosťou sa však tento čin od bežného sadistického sexuálneho aktu skutočne trochu líši," hovorí Höschl. Zaradenie kysackého vraha medzi sexuálnych deviantov je teda podľa neho zatiaľ len špekuláciou.

Aj Heretik varuje pred zavádzajúcimi predčasnými závermi. „Dúfam, že polícia dá napriek smrti podozrivého urobiť psychologickú a psychiatrickú analýzu možných motivačných alternatív trestného činu." Mohlo totiž podľa neho ísť aj o „obyčajnú" zištne motivovanú vraždu na objednávku, kde sa páchateľ vôbec nechystal obeť skonzumovať, len ju usmrtiť, a hypoteticky prichádzajú do úvahy aj ďalšie alternatívy.

ILUSTRAČNÉ FOTO - PROFIMEDIA

Robert Máthé
Pracuje na Katedre psychológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Vykonáva súkromnú prax klinického psychológa, pracuje ako súdny znalec odboru psychológie. Je dlhoročným členom výboru Slovenskej sexuologickej spoločnosti, publikuje v oblasti sexuológie a forenznej psychológie.

Cyril Höschl
Profesor psychiatrie na univerzitách v Košiciach a v Prahe, bývalý prezident Európskej psychiatrickej asociácie (EPA) a Federácie európskych akadémií medicíny (FEAM).

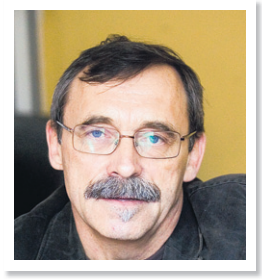

Anton Heretik
Profesor na Katedre psychológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave, od roku 1980 pôsobí ako súdny znalec a posudzuje najmä násilné trestné činy. Je členom výboru Slovenskej psychoterapeutickej spoločnosti, autorom a spoluautorom siedmich monografií, napríklad vrátane knihy Forenzná psychológia. Podieľal sa na tvorbe seriálu STV Najväčšie kriminálne prípady Slovenska.

> „Môže ísť o agresívnu, absurdnú formu prejavu absolútneho pokorenia niekoho.
>
> **Cyril Höschl**

ne zasiahnuť do diania v spoločnosti," hodnotí Máthé.

„Ex post je vždy ľahké hľadať v prejavoch človeka, ktorý bol usvedčený z hrozného činu, známky patológie. Problém je v tom, že prakticky nijaké z týchto znamení nie je špecifické a nemusí samo osebe nič znamenať," poznamenáva Höschl. Upozorňuje, že často nájdeme aj oveľa extrémnejšie a oveľa patologickejšie blogy, no ich autori nejedia zákazníkov na inzerát. „Takéto správanie sa dosť dobre predvídať nedá," dodáva.

Čo strelec - to vrah?

K motivačnému pozadiu Čurkovho činu môže patriť aj jeho zberateľstvo zbraní. Heretik pripomína, že ide už o ďalšieho vraha, o ktorom jeho „spolustrelci" s prekvapením konštatujú, aký sporiadaný, nenápadný, vzorný občan so zmyslom pre spravodlivosť bol človek, ktorý odrazu urobil niečo takéto. „Dúfam, že psychologické testy budúcich držiteľov zbraní sa budú zameriavať nielen na skríning psychických porúch a vyšetrenie psychickej spôsobilosti ovládať zbraň, ale aj na motiváciu jej držby a jej použitia" hovorí Heretik.

Aj Máthé zdôrazňuje, že zbrane sú vždy potenciálnym nástrojom moci, prevahy, agresie – či už útočnej, alebo obrannej. „Fakt, že je niekto športovým strelcom, vôbec nevylučuje možnosť nevhodného použitia alebo zneužitia zbrane. Höschl však nechce tieto súvislosti preceňovať: „Na svete sú tisíce úplne normálnych strelcov."

Zuzana Uličianska © SME